

Research Paper

Political Pathology of Tourism Industry Development with Emphasis on the Role of Effective Local Management in Lorestan province

Nezam Javanmardi: PhD student of Political Science, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Jahanbakhsh Izadi*: Assistant Professor of International Relations, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Reza Jalali: Assistant Professor of International Relations, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Ali Reza Soltani: Assistant Professor of International Relations, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: 2023/11/17 [PP 83-102](#) Accepted: 2023/12/19

Abstract

This research has been done with the aim of investigating the pathology of tourism industry development with emphasis on the role of local management in Lorestan province. One of the methods of development of this industry is local planning management among the four main pillars of local government, namely municipalities, local councils, non-governmental organizations and the private sector. Each of these pillars provides resources for development and management, the article tries to answer the question of how the main pillars of the local government can manage and plan tourism by providing the necessary resources and their potential. Explain the process of planning and policy-making and development. Municipalities have provided resources and technical facilities. Local councils are the resources of civil society (social and cultural assets). The private sector provides management resources and effective productivity methods, and non-governmental organizations are institutions created by the people, which are the source of empowering citizens for local responsibility. On the other hand, this research has been analyzed based on the theoretical and experimental basis of the four main environmental, organizational, operational and psychological variables on the development of the tourism industry in the province. Also, the results obtained showed that the above-mentioned four components with 95% confidence of the development rate and it determines the lack of development, and in terms of ranking according to the path coefficient and significance level, environmental factors are in the first rank, psychological factors are in the second rank, organizational factors are in the third rank and operational factors are in the fourth rank.

Keywords: Development Tourism, local management, Non-Governmental Organizations. Lorestan

Citation: Javanmardi, N., Izadi, J., Jalali, R., Soltani, A R.(2023). **Political pathology of tourism industry development with emphasis on the role of effective local management in Lorestan province.** *Journal of Society and Politics*, Vol 1, No 3, Shiraz, PP 83-102.

Extended Abstract

Introduction

Tourism is presently recognized as one of the world's largest and most diverse industries, experiencing rapid growth that has triggered significant social, economic, and environmental transformations. Consequently, it has emerged as a pivotal area of study for researchers. Economically, international tourism stands out as a major income generator, surpassing revenue from oil products, cars, and communication equipment. Tourism has played a crucial role in stimulating infrastructure investment, contributing revenue to governments, and fostering direct and indirect employment worldwide.

A fundamental driver of global tourism development is demand, characterized by a complex structure. A country's share of global tourism income hinges on diverse factors such as administrative issues, executive considerations, and the availability of statistics and information, which vary based on country type. Iran, particularly Lorestan province, boasts numerous advantages, including climate diversity, natural attractions, rich history, ancient monuments, architectural marvels, handicrafts, and cultural and geographical features. Despite these attributes, Iran's share in the global tourism industry remains relatively small. Presently, both national and international government planners, as well as private enterprises, are focusing on the comprehensive development of tourism in various sectors.

Methodology

In this article, quantitative methods, including questionnaire interviews, were employed for data collection. Subsequently, descriptive statistical techniques and data analysis were utilized to present the information in numerical and statistical formats, enabling a quantitative analysis of the results. This highlights that the primary focus of the article was on quantifying information, and the collected data underwent quantitative analysis.

Results and discussion

Organizations are composed of diverse elements, extending beyond organizational charts. Various resources, encompassing human, financial, and informational

components, shape an organization, indispensably vital for its functionality. Human resource management is crucial, profoundly impacting organizational performance. Environmental factors, encompassing internal, operational, and public domains, scrutinize the influences on the organization. Operational aspects, such as personnel motivation, planning, activity control, delegation, and training, prominently contribute to organizational management. Psychological capital is identified as a competitive edge, embracing qualities like resilience, self-efficacy, positive thinking, problem-solving, stress management, critical thinking, and motivational prowess. The research findings underscore the significant impact of organizational factors on the triumphs and setbacks in structuring and organizing the tourism sector in Lorestan province. The statistical significance level of organizational factors in influencing the success and failure of tourism services stands at 9.26, surpassing the threshold of 1.96, indicating organizational influence with a confidence level of 95%.

Conclusion

The findings revealed that the significance level of the impact of organizational factors on the success and failure of tourism services is 26.9, surpassing the threshold of 1.96. This signifies that the influence of organizational factors on the success and failure of tourism services is statistically significant at the 95% confidence level. Consequently, the first research hypothesis is validated. Additionally, considering the path coefficient between these variables (0.96), organizational factors hold the third position in terms of impact.

The significance level of the impact of environmental factors on the success and failure of tourism services is 24.9, exceeding the value of 1.96. This indicates that the influence of environmental factors on the success and failure of tourism services is statistically significant at the 95% confidence level. Thus, the second research hypothesis is substantiated. Furthermore, based on the path coefficient between these variables (0.99), environmental factors are ranked as the most influential. The significance level of the impact of operational factors on the success and failure of tourism

services is 94.8, surpassing the value of 1.96. This suggests that the influence of operational factors on the success and failure of tourism services is statistically significant at the 95% confidence level. Hence, the third sub-

hypothesis of the research is affirmed. Additionally, considering the path coefficient between these variables (0.95), operational factors are positioned fourth in terms of impact.

References

1. Ebrahimi, M. (2012). Collection of Articles on Healthy Cities, Tourism Management. Tehran Municipality Public and International Relations. [In Persian] Retrieved from <http://athir.blogfa.com/post-2176>
2. Ahmadi, H. (2000). Participatory Urban Planning. Society of Urban Engineers Internal Newsletter, 14. [In Persian]
3. Aryampour, A., & Kashani, M. (1994). English-Persian Academic Culture. Tehran: Sepher Publications. [In Persian]
4. Esmaeilzadeh, H., & Hemati, M. (2012). Good Governance: A Solution for Achieving a Good City. Political-Economic Information, 288. [In Persian] Retrieved from <http://vista.ir/article/366495>
5. Akin, L. M., Mabogunje, Translator: Sadrzadeh, H. (2006). A New Paradigm for Tourism Development. Sociology and Social Sciences - Urban Planning Discussions, 15(16). [In Persian]
6. Amin Sadeghzadeh, M. (2012). The Role of the Private Sector in Advancing Democratic Development. Retrieved from <http://vista.ir/article/366495> [In Persian]
7. Barabadi, M. (2005). The Alphabet of the City. Municipalities Monthly Articles Collection, Municipalities and Rural Organizations of the Country.
8. Bigi, F. (1994). Tourism Management: Today's Necessity for Tomorrow. Tadbir Magazine, 55. [In Persian]
9. Papli Yazdi, M. H., & Saqqai, M. (2017). Tourism: Nature and Concepts. Samt Publications. [In Persian]
10. Habibi, M., & Saeidi Razvani, H. (2005). Participatory Urban Planning: A Theoretical Exploration in the Conditions of Iran. Fine Arts, 24. [In Persian]
11. Hanachi, S., & Moradi Masih, V. (2001). Participatory Urban Planning: Public Participation in Planning and Tourism Management Development. Center for Urban and Architectural Studies and Research, Ministry of Housing and Urban Development.
12. Rezvani, A. A. (2015). Geography and Tourism Industry. Tehran: Payam Noor.
13. Rezvian, M. T. (1995). Decentralization in Developing Countries and Iran. Tehran: Shervin Publications.
14. Rosta, M., et al. (2010). Empowerment and Organization of Local Institutions as the Basis for Maximum Participation in Decayed Areas. Abadi Magazine, 67.
15. Saeedi, A. A., Bashiti, S. M., & Rezvani, R. (2012). Obstacles to Tourism Policy-Making from the Perspective of Elites. Journal of Tourism Planning and Development, 1.
16. Saif al-Dini, F. (1993). Participation and Development Planning. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance Publications.
17. Shah Bahrami, F. A., Pishegahi Far, Z., Zalpour, K., & Bakhtiari, T. (2009). The Impact of People's Organizations on Preventing Crimes Against Female Household Heads. Journal of Police Management Studies, Autumn.
18. Sharif Nezhad, M., & Barzegar, Z. (2012). Executive Process of People's Participation. Fourth Conference on Tourism Planning and Management. [In Persian]
19. Safae Poor, M., Sajadian, N., Shojaiyan, A., & Delali Khosroabadi, M. (March 2011). Investigating the Impact of Migration on the Disintegration and Insecurity of Old Fabric Neighborhoods and Its Vulnerability. Selected Articles of the First National Conference on Migration - Order and Security.
20. Safari, E. (2012). The Concept of Development. Retrieved from <http://www.bashgah.net/fa/content/show/> [In Persian]
21. Taiby, S. K., Babaki Rouhollah, & Jabbari Amir. (2007). Investigating the Relationship between Tourism Development and

- Economic Growth in Iran. *Human Geography*, 7(26).
22. Zafari, M. (2010). Investigating People's Groups for Participation in the Reconstruction of Unplanned Tourism Areas. Master's Thesis in Geography, Shahid Chamran University of Ahvaz.
23. Alafian, M. (1999). Participation and New Perspective in Tourism Management. Selected Articles of the First Sustainable Management Conference in Tourism Areas. [In Persian]
24. Alavi Tabar, A. (2000). Citizen Participation in Urban Affairs Administration: A Study of the Citizen Participation Model in Urban Affairs Administration. Tehran Municipality Publications. [In Persian]
25. Alavi Tabar, A. (2001). Empirical Findings and Strategies: The Model of Citizen Participation in Urban Affairs Administration. Tehran Municipality Publications. [In Persian]
26. Ali Alhasabi, M. (2011). The Role of Non-Governmental Organizations and Local Leaders in Rural Development. *Housing and Rural Environment*, 134. [In Persian]
27. Kazemian, S. G. (1994). Appropriate Model for Tourism Management System in Iran (Master's Thesis). Shahid Beheshti University. [In Persian]
28. Mokhtarpour, R. A. (March 2007). Iranian Non-Governmental Organizations in the Mirror of Statistics. *Monthly Information, Educational and Research Journal of the Supreme Council of Provinces*. [In Persian]
29. Namazi, B. (2001). Investigating the Current Situation of Non-Governmental Organizations in Iran. Collection of Articles on the Role and Position of Non-Governmental Organizations in National and International Activities, Office of Political Studies and Research, Ministry of Interior. [In Persian]
30. Hashemi, F. (1988). Tourism Rights and Laws. Ministry of Housing and Urban Development, Center for Urban and Architectural Studies and Research. [In Persian]
31. Special Issue of the Center for Tourism Planning Studies. (2008). The Modern Role of Cities and the Issue of Management. Special Issue of the Center for Tourism Planning Studies, Tehran Municipality. [In Persian]
32. Arrow, Kenneth J. (1951; 2nd ed., 1963), *Social Choice and Individual Values*, New Haven, Yale university Press.
33. *Elements of Urban Management*, (2002) Prepared By, ILGS, the University Of Birmingham, United Kingdom.
34. Helen. E. Martz. (1984), *Citizen Participation in Government* Washington, Public Affairs Press.
35. *Innovative Urban Management Practices*. (1996), *The Urban Age* "Vol. ۳n۴" January.
36. Marshall, Gordon. (1998), *A Dictionary of Sociology*. Oxford University Press.

مقاله پژوهشی

آسیب‌شناسی سیاسی توسعه صنعت گردشگری با تاکید بر نقش مدیریت محلی کارآمد در استان لرستان

نظام جوانمردی: دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

جهانبخش ایزدی: استادیار روابط بین الملل، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

رضا جلالی: استادیار روابط بین الملل، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

علیرضا سلطانی: استادیار روابط بین الملل، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۶ صص ۱۰۲-۸۳ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۸

چکیده

پیشگیری‌های روز افزون و کاهش توان مدیریت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری از مهمترین مباحث مربوط به توسعه و مدیریت برنامه‌ریزی گردشگری تمرکز زدایی و خود مدیریتی و منطقه مداری می‌باشد. چنان که شاهدیم در سال‌های اخیر پژوهش‌های فراوانی در این حوزه صورت گرفته و رابطه‌ای متقابل میان سه متغیر علم سیاست و مدیریت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری به جهت برنامه‌ریزی برای توسعه برقرار شده است. لیکن جهت توسعه و مدیریت برنامه‌ریزی گردشگری دو روش وجود دارد؛ روش نخست حکومتی دولت مرکزی تمام امور را بر عهده دارد در واقع سیستم به صورت متمرکز مدیریت و برنامه‌ریزی می‌شود، در روش دوم که حکومت داری نام دارد مدیریت و برنامه‌ریزی محلی میان چهار ستون اصلی حکومت داری محلی یعنی شهرداری‌ها، شوراهای محلی، سازمان‌های مردم نهاد و بخش خصوصی تقسیم می‌شود هر یک از این ستون‌ها منابعی را جهت توسعه و مدیریت فراهم می‌نمایند. مقاله سعی دارد پاسخی به این پرسش دهد چگونه ستون‌های اصلی دولت محلی با فراهم آوردن منابع لازم و پتانسیل خود می‌توانند مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری را صورت داده و روند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و توسعه را نیز تسریع نمایند؟ به نظر می‌رسد که ستون‌های اصلی با رابطه مشترک خود و فراهم آوردن منابعی روند مدیریت و توسعه را تسریع نموده، شهرداری منابع و امکانات فنی را فراهم نموده، شوراهای محلی منبع جامعه مدنی (شامل دارایی‌های اجتماعی و فرهنگی) بوده، بخش خصوصی منابع مدیریتی و روش‌های بهره‌وری کارآمد را فراهم نموده و سازمان‌های مردم نهاد، نهادهای برخاسته از مردم که منبع توانمندسازی شهروندان برای مسئولیت‌پذیری محلی می‌باشند. بر این اساس مقاله فوق با گردآوری داده‌های لازم به توصیف، تجزیه، تحلیل و استنباط داده‌های گردآوری شده می‌پردازد، تا به میزان تأثیر متغیرهای پژوهش پی ببرد، و نیز سعی شده آثار با ارزشی که در رابطه با موضوع مقاله هست مورد استفاده و بهره‌برداری قرار دهد.

واژه‌های کلیدی: توسعه، گردشگری، مدیریت محلی، سازمان‌های مردم نهاد، لرستان

استاد: جوانمردی، نظامی؛ ایزدی، جهانبخش؛ جلالی، رضا؛ سلطانی، علیرضا (۱۴۰۲)، آسیب‌شناسی سیاسی توسعه صنعت گردشگری با تاکید بر

نقش مدیریت محلی کارآمد در استان لرستان. فصلنامه جامعه و سیاست، سال ۱، شماره ۳، شیراز، صص ۸۳-۱۰۲.

مقدمه

با توسعه روند گردشگری و مدیریت آن که پیامد این گسترش می‌باشد، محلی‌گرایی، منطقه‌مداری و خود‌مدیریتی از الگوهای می‌باشد که توسط کارشناسان ارائه شده است. با تشکیل شوراها در ایران حلقه ستون‌های اصلی دولت محلی تکمیل گشت. در واقع در مدیریت محلی تا قبل از تشکیل شوراها حلقه‌هایی تافته جدا بافته از یکدیگر بودند، ولیکن شوراها نقطه پیوند این حلقه‌ها و ستون‌ها به یکدیگر شدند و ستون‌های اصلی به این توانایی دست یافتن که با ایجاد شبکه‌ای میان یکدیگر منابعی را در جهت برنامه‌ریزی، توسعه و مدیریت گردشگری فراهم نماید. لیکن برای بنای تازه گردشگری حضور شهروندان پا به پای مدیران و کارگزاران و سیاستگذاران محلی گردشگری لازم است. به عنوان نمونه و یک مثال کوچک اگر هر شهروند برای زیبایی شهر و محیط توریستی شهرش یک مسأله و یک راه حل ارائه دهد. آنگاه باید انتظار داشت که چهره شهر توریستی تغییر نماید؛ لیکن باید یقین بداریم که جهان امروز بر پایه مشارکت می‌چرخد و مدیریت گردشگری در حال حاضر چاره‌ای جز وارد شدن به مدار مشارکت ندارد. پس یکی از مؤثرترین راه‌ها برای مدیریت گردشگری را می‌توان مشارکت از گروه‌ها و شهروندان برای به سرانجام رساندن اهداف مدیران و سیاستگذاران گردشگری نام برد. درواقع با ایجاد شبکه‌ای باتعامل چهار گروه یا ستون اصلی است که می‌توان به توسعه‌ای پایدار رسید. بنابراین برای چیره شدن بر مشکلات مدیران و سیاستگذاران گردشگری ناگزیر از تکیه بر خرد جمعی، بهره‌مندی بیشتر از دانش و تجارب شهروندانی که در مقام مدیران گردشگری به اداره شهرهای توریستی می‌پردازند. رویکرد مدیریت گردشگری توسعه محلی محوری و ارتقاء سطح توانمندی در محلات و گوشه و کنار شهرهای توریستی مانند لرستان، اصفهان، شیراز و... می‌باشد. از این رو مشارکت و حضور مردم در توسعه مسائل رفاهی و تفریحی، نظافت ابنیه تاریخی و توریستی و حتی گسترش فضای سبز و زیباسازی و بسیاری دیگر از مواردی که یک شهر توریستی به آن نیازمند است باز بدون استراتژی مدیریتی محقق نخواهد شد. امروزه دریافته‌ایم که تمرکزگرایی مدیریتی امکان‌پذیر نبوده و باید به سمت این پیش برویم که مدیریت و سیاست‌گذاری محلی خودگردان همراه با نظارت را به جای مدیریت منسوخ شده سیاستگذاری مرکزی بپذیریم.

مقاله تلاش دارد پاسخی به این پرسش دهد چگونه ستون‌های اصلی دولت محلی با فراهم آوردن منابع لازم و پتانسیل خود می‌توانند مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری را صورت داده و روند توسعه را نیز تسریع نمایند؟ به نظر می‌رسد که ستون‌های اصلی با رابطه مشترک خود و فراهم آوردن منابع روند مدیریت و توسعه را تسریع نموده، شهرداری منابع و امکانات فنی را فراهم نموده، شوراها محلی منبع جامعه مدنی (شامل دارایی‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی) بوده، بخش خصوصی منابع مدیریتی و روش‌های بهره‌وری کارآمد را فراهم نموده و سازمان‌های مردم‌نهاد، نهادهای برخاسته از مردم که منبع توانمندسازی شهروندان برای مسئولیت‌پذیری محلی می‌باشند. از طرف دیگر با بیان متغیرهای چهارگانه همچون عوامل سازمانی، عوامل عملیاتی، عوامل محیطی و عوامل روان شناختی بر توسعه صنعت گردشگری در استان لرستان مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته و نتایج این متغیرها و نقش چهار مؤلفه با ۹۵٪ اطمینان در شکست و موفقیت توسعه صنعت گردشگری را بیان می‌نماید.

در حال حاضر گردشگری به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنایع دنیا مطرح می‌باشد و رشد سریع آن تغییرات اجتماعی، اقتصادی و محیطی فراوانی را به دنبال داشته است و به همین دلیل نیز به یک حوزه مهم مطالعاتی بین پژوهشگران مبدل شده است. از نظر اقتصادی، گردشگری بین‌المللی بیشترین عایدی را ایجاد می‌کند، دریافتی‌های ارزی خاص از گردشگری بین‌المللی بیشتر از محصولات نفتی، خودرو و تجهیزات ارتباطی می‌باشد. گردشگری نقش مهمی در ترغیب سرمایه‌گذاری زیرساخت‌ها، ایجاد درآمد برای دولت و اشتغال زایی مستقیم و غیر مستقیم در سراسر دنیا داشته است. یکی از ارکان توسعه جهان گردی، تقاضا برای آن است که از ساختار پیچیده‌ای نیز برخوردار است؛ زیرا کاهش یا افزایش سهم یک کشور از درآمدهای گردشگری جهانی، به عوامل و متغیرهایی بستگی دارد که با توجه به نوع کشور، مسائل اداری و اجرایی و سطح آمار و اطلاعات موجود می‌تواند متفاوت باشد. ایران (استان لرستان) با توجه به امتیازات فراوانی که از نظر تنوع آب و هوایی، جاذبه‌های طبیعی، تاریخ و تمدن کهن، آثار باستانی و مذهبی، معماری، صنایع دستی، فرهنگی و جغرافیایی دارد، از قابلیت‌های فراوانی برای تبدیل شدن به قطب گردشگری جهانی برخوردار است؛ بنابراین سهم ایران از عایدی‌های صنعت گردشگری جهان بسیار ناچیز است. امروزه توسعه گردشگری در تمامی عرصه‌ها، چه در سطح ملی و منطقه‌ای و چه در سطح بین‌المللی مورد توجه برنامه‌ریزان دولتی و شرکت‌های خصوصی قرار گرفته است.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

جدول ۱- پیشینه تحقیق

ضیایی و همکاران(۱۳۹۶)	طراحی و تدوین الگوی سه بعدی مدیریت گردشگری شهر تهران	به این نتیجه رسیده‌اند، که در طراحی الگوی مدیریت گردشگری شهر تهران توجه به عوامل ساختاری، محیطی و محتوایی ضرورت دارد و بر این اساس الگوی سه بعدی مدیریت گردشگری شهر تهران ارایه شده است .
افخمی و همکاران(۱۳۹۶)	شناسایی عوامل مؤثر بر رضایت گردشگران میراث از مجموعه جهانی شیخ صفی الدین اردبیلی	به این نتیجه رسیده‌اند که رضایت گردشگران از محوطه‌های میراث، برای متولیان و مسئولان میراث فرهنگی کشور تا حال، موضوعیت نداشته و امر مهمی تلقی نشده است .
شمش و همکاران(۱۳۹۵)	تحلیل و ارزیابی کاربرد روش تحلیل سلسله مراتبی فازی در اولویت‌بندی سناریوهای توسعه گردشگری روستایی	به این نتیجه رسیده‌اند که پژوهش به احتمال بودن سه سناریو؛ توسعه گردشگری سلامت، گردشگری روستاهای بکر و گردشگری خوراک اشاره دارد و بنابراین میتوان نتیجه گرفت سرمایه‌گذاری در حوزه تحقق این سه سناریو میتواند راهکار خوبی برای توسعه گردشگری روستایی در استان مازندران باشد
ضیایی و همکاران(۱۳۹۶)	طراحی و تدوین الگوی سه بعدی مدیریت گردشگری شهر تهران	به این نتیجه رسیده‌اند، که در طراحی الگوی مدیریت گردشگری شهر تهران توجه به عوامل ساختاری، محیطی و محتوایی ضرورت دارد و بر این اساس الگوی سه بعدی مدیریت گردشگری شهر تهران ارایه شده است .

مفهوم توسعه^۱

سازمان ملل متحد، توسعه را فرآیندی که کوشش‌های مردم و دولت را برای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر منطقه متحد کرده و مردم این مناطق را در زندگی یک ملت ترکیب نموده و آن‌ها را به طور کامل برای مشارکت در پیشرفت ملی توانا سازد می‌داند(صفری، ۱۳۸۷).

مایکل تودارو، توسعه را جریانی چند بعدی می‌داند که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است.

میردال، توسعه را عبارت از حرکت یک سیستم یکدست اجتماعی به سمت جلو می‌داند.

بروکفلید در تعریف توسعه می‌گوید: توسعه را باید برحسب پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بیکاری و نابرابری تعریف کنیم. **آرماتیانسن**، با تأکید و توجه خاصی که بر عامل انسانی و سرمایه‌گذاری در منابع انسانی دارد، تفسیر ویژه‌ای از توسعه را ارائه می‌دهد. از نظر آرماتیانسن، توسعه عبارت است از، افزایش توانمندی‌ها و بهبود استحقاق‌ها. بنابراین اقداماتی که توانمندی‌های انسان را در ابعاد مختلف عمق و گسترش دهد، عوامل پیش برنده توسعه و اقداماتی که منجر به کاهش توانمندی‌های انسان گردد، عوامل بازدارنده توسعه محسوب می‌گردند(صفری، ۱۳۸۷).

با توجه به تعاریف مذکور، امروزه دیگر توسعه، محصور در مفاهیم و مصادیق اقتصادی نیست بلکه تلقی جدید از مفهوم توسعه، فرآیندی همه جانبه است (نه فقط توسعه اقتصادی) که معطوف به بهبود تمامی ابعاد زندگی مردم یک جامعه است. از این رو توسعه، کلیه عوامل مؤثر در بهبود شرایط زیستی، یعنی عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه را در بر می‌گیرد. لذا هر کشور می‌بایست در چارچوب مقتضیات داده‌های تاریخی، باستانی، فرهنگی، اقلیمی، محیطی، انسانی و نهادی خود طرح خاصی از توسعه را طراحی و به اجرا بگذارد. در واقع توسعه به مفهوم تحول کیفی، گذار از دوره‌ای به دوره دیگر مستلزم ایجاد تغییر همه جانبه در ابعاد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... است. توسعه، فرآیندی در هم تنیده و دارای ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است و به معنای فراهم شدن زمینه‌های لازم برای

1 . Development

پیدایی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های عناصر مختلف در اجتماع و میدان یافتن آن‌ها برای دستیابی به پیشرفت و افزایش توانایی‌های کمی و کیفی در بطن جامعه و حکومت است که علاوه بر عقلانیت ابزاری هابرماس، عقلانیت فرهنگی و عقلانیت ارتباطی را نیز در بر می‌گیرد.

مدیریت محلی، گردشگری

تعاریف متعددی از مدیریت محلی، گردشگری ارائه شده است و هر کدام از این تعاریف بیان‌کننده نگرشی نظام‌مند به مقوله مدیریت گردشگری است:

مدیریت گردشگری عبارت است از اداره امور شهر توریستی به منظور ارتقاء مدیریت پایدار مناطق تاریخی، باستانی و ابنیه گردشگری در سطح محلی بادر نظر داشتن، و تبعیت از اهداف سیاست‌های ملی، اقتصادی و اجتماعی کشور است. (مرکز مطالعات برنامه‌ریزی گردشگری، ۱۳۸۷) و یا مدیریت گردشگری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزاء رسمی و غیررسمی مؤثر و ذریب در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات گردشگری با هدف اداره، کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پایدار شهر مربوطه است. علاوه بر دو تعریف عمومی فوق، تعریف تخصصی دیگری عبارت است از مدیریت گردشگری به‌عنوان چارچوب سازمانی توسعه شهر توریستی به سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌ها و عملیاتی اطلاق می‌شود که در پی اطمینان از تطابق رشد جمعیت با دسترسی به زیرساخت‌های اساسی هستند. براین اساس، کارایی مدیریت گردشگری وابستگی مشخصی به عوامل زمینه‌ای از قبیل ثبات سیاسی، یکپارچگی اجتماعی و رونق اقتصادی و نیز عوامل دیگری از قبیل مهارت و انگیزه‌های سیاست‌مداران و اشخاص استفاده‌کننده از این سیاست‌ها دارد. تحت این شرایط چارچوب و ویژگی‌های سازمانی و ساختاری حکومت و مدیریت گردشگری به ویژه نقش اجرایی بخش دولتی و عمومی در آن، تأثیر بسیار تعیین‌کننده‌ای در موفقیت آن ایفا می‌کند.

سه سطح نظام مدیریت منطقه‌ای، محلی، گردشگری

روند رو به رشد گردشگری در سطح جهانی آن هم در ایران فقط با بیست هزار اثر ثبت شده ملی و جهانی سبب شده که امروز دولت‌ها و حکومت‌ها با چالش‌های مواجه باشند که به عنوان نمونه بروز مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی و از یکسو ناکارآمد بودن روش‌های مدیریت و کنترل توسعه گردشگری جهت رفع مشکلات و تنگناهای مذکور از سوی دیگر می‌باشد. به جهت بهبود روش‌های اداره و مدیریت منطقه‌ای (محلی) روش‌ها و نظام‌های مختلفی به تناسب محیط منطقه‌ای اجرایی گشته است. لیکن برای اینکه جایگاه ستون‌های اصلی دولت محلی را مشخص نماییم باید با نگاهی پژوهشی نخست به قالب نظام‌های مدیریت منطقه‌ای، محلی و گردشگری اشاره نماییم. در سطح جهان سه نوع نظام مدیریت گردشگری شناخته شده است. که عبارتند از:

الف: (نوع اول سیستم شورا_شهردار(حکومت محلی)

ب: (نوع دوم سیستم شهردار(حکومت و سیاستگذار محلی)_شورای شهر

ج: (نوع سوم سیستم شورایی مطلق(سیاستگذاری مردمی)

الف: (نوع اول سیستم شورا_شهردار(حکومت محلی)، است که بهترین سیستم شناخته شده جهانی محسوب می‌شود. در این سیستم مردم شهر، عده‌ای را به نمایندگی شورای شهر انتخاب می‌کنند و سپس شورای مذکور شخص واجد شرایط را به عنوان شهردار استخدام کرده و اداره امور شهر توریستی را به عهده او واگذار می‌کند و برنامه فعالیت‌ها و عملیات شهرداری و منابع درآمد و مصارف آن را تصویب کرده و سپس بر روند عملیات شهرداری نظارت می‌کند(هاشمی، ۱۳۶۷:۱۰).

ب: (نوع دوم سیستم شهردار(حکومت و سیاستگذار محلی)_شورای شهر، است در این سیستم شهردار و اعضای شورای شهر را جداگانه انتخاب می‌کنند. شهردار ریاست شورای شهر را به عهده می‌گیرد و لزوماً دارای تخصص نیست.

ج: (نوع سوم سیستم شورایی مطلق(سیاستگذاری مردمی)، است که اعضای شورا هرکدام مسئول قسمتی از کارهای شهرداری بوده ضمناً با یکدیگر جلسات مشورتی دارند و درباره کلیه امور با اکثریت آراء اتخاذ تصمیم می‌کنند. در این سیستم، معمولاً یکی از اعضای شورا به عنوان عضو ارشد برای اداره امور جلسات شورا انتخاب می‌شود و در بعضی از موارد در نقش شهردار و رئیس انجمن شهر انجام وظیفه می‌کند(هاشمی، ۱۳۶۷:۱۱).

جایگاه مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری در توسعه دولت محلی^۲

^۱ . Regional Manager

^۲ . Local Government

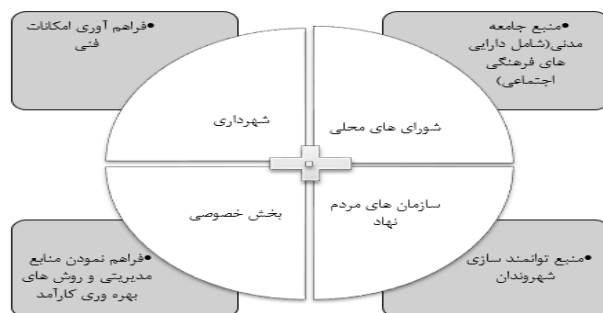
سیستم مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری بنا به تعریف و به لحاظ وظایف عملی خود موظف به برنامه‌ریزی توسعه و عمران گردشگری و اجرای برنامه‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های مربوطه محلی و منطقه‌ای خصوصاً در حوزه زیباسازی و بازسازی اینه تاریخی و گردشگری است. انجام این وظایف تعیین‌کننده نوعی هویت برنامه‌ریزی اجرایی برای آن است. در واقع مدیریت گردشگری در قالب ساختار حکومت اقدام به تهیه برنامه‌های توسعه برای هر منطقه و گردشگری می‌کند و سپس آن برنامه‌ها را در چارچوب نظام اداری، اجرایی حاکم، به پروژه‌های عملیاتی تبدیل کرده و به مرحله اجرا می‌رساند. بر این اساس وظایف و جایگاه سازمانی و اجرایی مدیریت گردشگری را می‌توان به شرح زیر تعیین کرد: الف:) تبیین نقش سیستم مدیریت گردشگری به مثابه یک برنامه‌ریز: این نقش را می‌توان در دو قالب روابط برون و درون سیستمی مطالعه کرد، در قالب اول، روابط مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری در ارتباط با نظام عمومی برنامه‌ریزی و سطوح بالاتر برنامه‌ریزی بررسی می‌شود. مهم‌ترین موضوع قابل توجه در این سطوح، ضرورت تأمین هماهنگی این سطوح با یکدیگر است. در قالب دوم، تهیه برنامه‌های جامع فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و مالی لازم برای توسعه کارآمد منطقه‌ای، محلی و گردشگری به عنوان اصلی‌ترین وظیفه سیستم مورد توجه قرار می‌گیرد. ب:) تبیین نقش اداری_اجرایی سیستم مدیریت گردشگری: مدیریت گردشگری به لحاظ اداری_اجرایی یک سازمان بسیار گسترده و مشتمل بر عناصر متعدد و متنوع لازم برای اداره امور یک شهر توریستی است. هرچند این عناصر طیف عملکردی گسترده‌ای را شامل می‌شوند، اما به هر حال عناصر مرکزی و اصلی سازمان حکومت محلی مانند شهرداری است که در تمامی عملکردهای تدوین شده سیستم و به ویژه امور اداری و اجرایی دخیل است.

ج:) تبیین اهداف و راهبردها: چه اهداف و وظایفی بر سیستم مدیریت گردشگری مترتب است، و این اهداف چگونه و از چه طریق باید تحقق پیدا کند با چه معیارهایی می‌توان تحقق اهداف را اندازه‌گیری و تحلیل کرد، پاسخ به این سؤال‌ها، در وهله نخست (اهداف) مستلزم شناسایی و تبیین مسائل مبتلا به سیستم مدیریت گردشگری و در وهله دوم (راهبردها) شناخت مسائل حاکم بر آن است.

اهداف: هدف تئوریک سیستم مدیریت گردشگری، تقویت فرایند توسعه گردشگری است به نحوی که در سطح متعارف جامعه زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد شهروندان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود. (کاظمیان، ۱۳۷۳)

راهبردها: راهبرد، در مدیریت گردشگری برای تحقق اهداف و انجام وظایف مذکور، ارائه می‌شود. (مرکز مطالعات برنامه‌ریزی گردشگری، ۱۳۸۵)

چهار ستون اصلی دولت محلی

شکل ۱- ستون های اصلی دولت محلی منبع: نویسندگان، ۱۴۰۲

بحث و ارائه یافته‌ها

نقش شهرداری‌ها (حکومت محلی) در توسعه و مدیریت گردشگری

شهرداری‌ها (حکومت محلی) به عنوان فراهم‌کننده امکانات فنی جهت توسعه گردشگری نقش وسیعی در توسعه و بالندگی دارند؛ لذا در تعریفی که از شهرداری آمده است، شهرداری به این صورت تعریف شده است؛ شهرداری حکومت محلی و مؤسسه مستقل و عمومی است که به منظور اداره امور محلی از قبیل عمران و آبادی، بهداشت شهر، تأمین رفاه و آسایش اهالی شهر و ... به عنوان زیستگاهی مطلوب تأسیس شده است. لیکن امروزه شاهد بروز مشکلات و پیچیدگی‌های مدیریتی هستیم در حال حاضر با توجه به اینکه گردشگری در شهرهای توریستی

¹ . Municipalities

در حال افزایش هست. لزوم بکارگیری تدابیری مؤثر از سوی سازمان‌ها و ارگان‌هایی که در مدیریت شهری نقش تعریف شده‌ای دارند احساس می‌شود، یکی از این نهادها که نقشی محوری در جهت بالا بردن کیفیت سطح گردشگری، فراهم نمودن امکانات، ارائه خدمات و ... را ایفا می‌کند شهرداری به عنوان یک حکومت محلی است. و همانطوری که از تعریف شهرداری مشخص است (نهادی است غیردولتی که از محل عوارض و مالیات مردم اداره می‌شود). امروزه در کشورهای پیشرفته و توریست‌پذیر مانند بریتانیا (لندن)، فرانسه (پاریس) و ... وظایف شهرداری‌ها روز به روز گسترده ترمی شود و شهرداری‌ها به عنوان حکومت محلی و نهادی مدنی، محلی، عمومی و غیر انتفاعی وظایف بیشتری را بر عهده می‌گیرند وظایفی که بر دوش دولت‌ها قرار گرفته به این نهادهای محلی واگذار می‌شود، این وظایف از حفاظت از ابنیه تاریخی، فضا سازی، زیباسازی، محیط زیست و میراث فرهنگی گرفته تا آموزش دفاع غیر نظامی و اداره تحصیلات غیر دانشگاهی را شامل می‌شود. گستردگی وظایف شهرداری‌ها در کشورهای توسعه یافته ناشی از نگرش نوینی است که به شهرداری‌ها به عنوان سازمان‌های مسئول در حکومت محلی و مدیریت شهری وجود دارد (کاظمیان، ۱۳۷۳).

در واقع شهرداری به عنوان یک حکومت محلی از یک سو، جزء عناصر مهم مدیریت سیاسی و اجتماعی شهر محسوب می‌گردد و از طرف دیگر مهمترین عنصر اجرایی سیستم مدیریت گردشگری است (کاظمیان، ۱۳۷۳). بر این اساس، می‌بایست ضرورتاً نگرش درون سازمانی مدیریت گردشگری به سازمان‌های جانبی و فعالیت‌های آن‌ها تعمیم داده شود. و شهرداری نهادی مستقل و جدا از دیگر سازمان‌ها که برای حفظ منافع درون سازمانی به تقابل با آن‌ها برمیخیزد دیده نشود. مدیریت گردشگری باید بتواند پروژه‌های اجرایی را به نفع گردشگران سوق دهد و بدین لحاظ بایست با مفاهیم کلی فنی و جاری تمامی دستگاه‌های خدماتی آشنایی حاصل کند بنابراین مدیریت گردشگری می‌تواند هماهنگ کننده و جهت‌دهنده مناسبی برای این استفاده تلقی شود.

نقش شوراهای توسعه و مدیریت گردشگری

شهر و شهروند همدیگر را تکمیل و تعریف می‌کنند، از این رو می‌توانند همدیگر را ارتقاء دهند و یا می‌توانند با هم به یک سیر نزولی را طی نمایند. یک شهر توریستی متعلق به شهروندان است و شهروندان هستند که شهر را می‌سازند. بنابراین از نگاه علمی پژوهشی شورای شهر یکی از عناصر سیستم مدیریت شهری محسوب می‌شوند؛ و از این رو بحث و بررسی در مورد نقش و عملکرد آن نخست نیازمند ارایه تصویری از مفهوم و ساختار عمده سیستم کلان مدیریت و عملکرد مورد انتظار از آن است لیکن ابتدا لازم است روشن شود که از کلیت ساختار و سیستم مدیریت چه عملکردهایی انتظار می‌رود، تا بتوان در این ساختار و متناسب با ضروریات ناشی از آن جایگاه، نقش و عملکردهای عناصر مرتبط و از جمله شورای شهر را تعیین کرد. با وجود چند گونگی مفهوم مدیریت که ریشه در نوع نگرش‌های موجود به این موضوع دارد؛ می‌توان با تأکید بر «جامعیت و فراگیری سیستم مدیریت» به عنوان فصل مشترک و عام تعاریف ارایه شده در رویکردهای جدید استنتاج و معرفی کرد. در این مفهوم مدیریت باید تمام سیستم اعم از فضای کالبدی و عملکردی آن را تحت پوشش قرار دهد. مفهوم مدیریت چنان گسترده و پیچیده است که به هیچ وجه نمی‌توان شهرداری را با وظایف کنونی‌اش معادل مدیریت شهری دانست. در حقیقت مدیریت مترادف است با همه بازیگران عرصه حیات شهر، به این ترتیب همه بخش‌ها و نهادهای مسئول اداره امور مختلف شهر اعم از امور فرهنگی، اجتماعی، آموزش و پرورش، اوقات فراغت، بهداشت عمومی، توسعه کالبدی، امنیت و نظم محلی، زیر ساخت‌ها و تجهیزات شهری و ... تحت پوشش سیستم مدیریت قرار می‌گیرند (شریف نژاد، ۱۳۹۱). لیکن شوراهای شهر و روستا نیز به عنوان منبع جامعه مدنی باید برای سیاستگذاری، تصمیم‌گیری در سطح محلی، از خصلت جامعیت و فراگیری برخوردار بوده باشد؛ و بتواند وظایف اجرایی _ برنامه‌ریزی و نظارتی خود را نسبت به تمام امور شهر و سازمان‌های مربوطه ایفا نماید. اما در عین حال کمیت و کیفیت این خصلت تحت تأثیر سه عامل زیر تعدیل شده، و برحسب نوع ساختار اجتماعی و فرهنگی جوامع، گونه‌های متفاوتی می‌یابد. این عوامل عبارت‌اند از:

۱. شکل‌گیری و تکامل جامعه مدنی؛

۲. ساختار حکومت و میزان تمرکزگرایی؛

۳. سطح توسعه یافتگی خصوصاً در حوزه گردشگری.

۱. شکل‌گیری و تکامل جامعه مدنی

مهمترین عامل و منبع اصلی که فراهم می‌نماید، کیفیت و جامعیت عملکرد شورای شهر، شکل‌گیری و تکامل جامعه مدنی است که به مثابه یک عامل زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده برای ارتقای عملکرد کلیت سیستم مدیریت ایفای نقش می‌کند. جامعه مدنی جامعه‌ای است متشکل از گروه‌های آزاد، داوطلبانه، مستقل و خودگردان که با هدف پیشبرد منافع، علایق و سلیقه‌های افراد عضو تشکیل می‌شوند. مجموعه این گروه

¹ . Management of social and political

² . Civil Society

ها براساس قواعد و مقررات مشخص، شفاف و روشن در شبکه‌های با تأکید بر مسالمت‌جویی، اخلاق مدنی، مدارا و تساهل، همزیستی و همکاری با یکدیگر به حیات خویش ادامه می‌دهند. با پذیرش این مبنا که مدیریت، مدیریتی از بالا به پایین نیست و مشارکت شهروندان در اداره امور یک شهر توریستی جزء لاینفک آن است. مدیریت و سیاستگذاری باید وظایفی را برعهده گیرد و انجام دهد که افراد عضو آن یعنی تمام شهروندان، گردشگران، آن را مطالبه و می‌پذیرند. با این تفاسیر شوراها شهر نهادی مدنی است که متشکل از نمایندگان منتخب شهروندان بوده و اداره همه جانبه امور شهری توسط سازمان‌های مسئول را هدایت و نظارت می‌کند. جامع‌نگری یادشده در تعیین وظایف و اختیارات شورای شهر مبتنی بر طرز تلقی جدیدی است که ایده جامعه مدنی از مفهوم شهر پدید آورده است. شهر تنها مجموعه‌ای کالبدی نیست، شهر موضوع مرکزی و اساسی در تعیین سرنوشت انسان معاصر است، شهر جایگاه فرد است و در اداره آن باید وظایفی مورد تأکید قرار گیرد که در نتیجه آن، شهروندان فضای کافی برای ابراز عقیده گفتگو، تشکیل و عمل را داشته باشند. بر این اساس از یک سو میزان موفقیت شورای شهر در انجام وظایف و گسترش حیطه اختیاراتش تحت تأثیر شکل‌گیری و درجه تکامل‌یافتگی ایده و مؤلفه‌های جامعه‌مدنی و انعکاس عملی آن در رفتار نهادهای شهری و شهروندان است و از سوی دیگر عملکرد خود شوراها می‌تواند عامل مؤثر در فرآیند مدنیت جامعه شهری خصوصاً اثر آن بر گردشگری باشد. به شهرهایی نظیر لندن و یا پاریس با نگاه موردی نمود.

۲. ساختار حکومت و میزان تمرکزگرایی

ساختار و شیوه حکومت در زمینه مباحث تمرکزگرایی و توزیع قدرت در سطوح مختلف حکومت اولین عامل مؤثر در چگونگی مدیریت محلی و میزان اختیارات و قدرت تفویض شده به آن است.

الف _ نظام‌های متمرکز: در نظام‌های متمرکز، سازمان‌های محلی ضعیف و فاقد اختیارات لازم هستند، وظایف آن‌ها محدود است و اغلب وظایف عمرانی و خدماتی بر عهده وزارتخانه‌هایی است که یا در سطح محلی عمل می‌کنند و یا از طریق سازمان‌های تابع خود در سطح محلی به اعمال قدرت و انجام امور می‌پردازند در نظام‌های متمرکز فرض بر این است که مردم و نمایندگان آنان صلاحیت لازم را برای اداره امور محلی خود ندارند و به همین دلیل معمولاً حکومت متمرکز، تشکیلات و مقررات حاکم بر سازمان‌های محلی و روسای آن‌ها را خود منصوب می‌کند (اسماعیل‌زاده، ۱۳۹۱: ۱۰۲).

ب _ نظام‌های غیرمتمرکز: در نظام عدم تمرکز، امور ملی توسط سازمان‌های مرکزی و امور محلی توسط سازمان‌های محلی انجام می‌گیرد؛ و آن‌ها در سطوح مختلفی همچون استان، شهرستان، شهر و روستا در حد مقررات قانونی به ایفای نقش می‌پردازند. در این نظام‌ها بیشتر امور محلی توسط نهادهای منتخب انجام می‌گیرد و شوراها، انجمن‌ها، کمیته‌ها و مأموران اصلی معمولاً از طریق انتخابات برگزیده می‌شوند سازمان‌های محلی از اختیارات تشکیلات، بودجه و وظایف خاص خود بهره‌مند هستند و محدوده وظایف و اختیارات آن‌ها به موجب قوانین اساسی یا عادی تعیین می‌شود و نوعی نظارت از سوی سازمان‌های ملی بر آن‌ها وجود دارد. بنابراین شوراها شهر در هر یک از شیوه‌های حکومتی فوق از جایگاه و اختیارات ویژه‌ای برخوردار بوده و بنا به دلایل ساختاری نمی‌توانند عملکردی خارج از ساختار تعیین شده حکومت مرکزی داشته باشند.

نقش بخش خصوصی در توسعه و مدیریت گردشگری

مشارکت بخش خصوصی مؤثرترین و مناسب‌ترین راهکار برای روند توسعه محلی و گردشگری می‌باشد؛ بخش خصوصی با فراهم نمودن منابع مدیریتی و روش‌های بهره‌وری کارآمد و پر نمودن خلاءهای بخش مدیریت دولتی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در اجرای طرح‌ها و پروژه‌های محلی، روند توسعه منطقه‌ای و محلی را پایدارتر و در عین حال تسریع می‌نماید. بنابراین مشاهده می‌شود که طی چهل سال گذشته بسیاری از کشورهای جنوب یا جهان سوم، مسیر توسعه خود را به سرعت پیموده و اکنون به کشورهایی پیشرفته و توسعه‌یافته مبدل گشته‌اند. اگرچه هنوز به آن‌ها نام در حال توسعه اطلاق می‌شود اما کیفیت خدمات گردشگری در این کشورها در سطح بسیار بالایی به نسبت دیگر کشورهای کمتر توسعه یافته قرار دارد. استراتژی محوری چنین تغییر و تحولی، آزادسازی و بکارگیری مناسب و هوشمندانه پتانسیل‌های مختلف جامعه است. اکثر جوامع عقب‌مانده با مشکل نبود استعدادها بالقوه و منابع طبیعی و انسانی مواجه نیستند، بلکه از نبود نگاه توسعه‌گرا و مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح رنج می‌برند. بخش عمده‌ای از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های توسعه در بخش خصوصی نهفته است که متأسفانه رویکردهای دولت‌محور مانع از ظهور و شکوفایی این استعدادها بالقوه می‌شود. این رویکردها از چند مشکل اساسی همچون عدم انعطاف، عدم کارایی، اثربخشی، جزئی‌نگری، نبود منابع کافی، عدم خلاقیت و نوآوری و نبود آینده‌نگری برخوردارند. درک این نکته، بسیاری اساسی است که بدون مشارکت تمامی بخش‌های جامعه نمی‌توان به موفقیت قابل توجه و پایداری در کشور دست یافت (بیگی، ۱۳۷۳: ۵۵).

^۱ . Private sector - (Privatization)

راهکارهای جلب مشارکت بخش خصوصی در توسعه شهری

متأسفانه علیرغم تغییر نگاه مدیریتی کلان کشور مبنی بر کاستن از بار دولت خصوصاً در حوزه خدمات گردشگری و توسعه بخش خصوصی توأم با بکارگیری توانمندی‌های بخش خصوصی، هنوز توفیق چندانی در این مورد به دست نیامده است لیکن با توجه به مطالعه تجربیات داخلی و خارجی در این زمینه می‌توان راهکارهای ذیل را مختصراً برشمرد:

۱. توسعه فرهنگ مشارکت^۱ در جامعه: فرهنگ‌سازی و بسترسازی مناسب برای مشارکت کل جامعه در ساخت توسعه گردشگری، یکی از مهمترین راهکارهای توسعه خدمات گردشگری محسوب می‌شود. باید از طریق برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و علمی مختلف و مستمر کوشید تا شهروندان را نسبت به مسائل آگاه نموده و آنان را نسبت به بهبود شرایط شهرهای توریستی خودشان تمایل پیدا نمایند. نکته اصلی مربوط به جا انداختن این موضوع است که نباید شهروندان بیندیشند توسعه امکانات محلی و شهری صرفاً از طریق شهرداری و حکومت محلی انجام می‌شود یا برعهده شهرداری است بلکه باید همگی آنان بخشی از کار را برعهده بگیرند. ایجاد فرهنگ مشارکت عمومی نقطه آغازین حرکت توسعه پایدار است. چراکه شهروندان شهرهای توریستی باید به این آگاهی برسند که خدمات گردشگری برابر با رونق و ایجاد شغل و افزایش درآمد آنان می‌باشد.

۲. انگیزش: ایجاد انگیزه در بخش خصوصی در توسعه خدمات گردشگری، امر بسیار حیاتی و پیچیده‌ای است که نمی‌توان الگوی کلی و نسخه عمومی را برای آن ارائه داد. بلکه مدیران باید بکوشند بر مبنای شناخت بافت تاریخی، فرهنگی و اجتماعی و...، الگوی ملی و بومی مناسب را یافته و از آن بهره‌جویند. انگیزه اصلی بخش خصوصی، ماهیت اقتصادی، کسب و کاری دارد. لیکن به همین علت باید شرایط و تسهیلاتی ایجاد نمود که بخش خصوصی از نظر مالی تمایل به سرمایه‌گذاری نماید. و از جمله مهمترین سازوکارهای این امر می‌توان به اعطای تسهیلات مالی، معافیت مالیاتی، واگذاری سهام و مدیریت اشاره کرد (صادق‌زاده، ۱۳۹۱، وب‌گاه ویستا).

۳. تدوین و اجرای طرح جامع توسعه خدمات گردشگری در حکومت‌های محلی: وجود طرح جامع و استراتژیک توسعه باعث می‌شود نخست چشم‌انداز آینده و جهت حرکت توسعه مشخص باشد، دوم فعالیت‌ها و اقدامات تعریف شده باشد و سوم جایگاه بازیگران مختلف عرصه توسعه و نحوه مشارکت و همکاری آنان معین و شفاف شده باشد.

۴. خصوصی‌سازی: کوچک‌سازی بدنه دولت و کاهش تصدی‌گری دولت، سیاست مناسبی است که طی سالیان گذشته به مورد اجرا گذاشته شده است. دولت باید نقش سیاست‌گذار و مدیر ارشد را بازی کند نه مجری و پیمانکار واگذاری امور به بخش خصوصی باعث افزایش بهره‌وری و کاهش اتلاف منابع ملی و منطقه‌ای خواهد شد.

۵. جذب سرمایه‌های غیردولتی: سرمایه‌های دولت برای توسعه و نوسازی فضاها با کمبود منابع جدی مواجه است. ایجاد فضایی مناسب برای جذب سرمایه‌های شهروندان، بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران مختلف داخلی و خارجی از مهمترین راهکارهای توسعه خدمات گردشگری محسوب می‌شود. ایجاد فضایی جذاب و پربازده برای سرمایه‌گذاران و همچنین ایجاد سازوکارهای جذب سرمایه‌های خارجی.

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه و مدیریت گردشگری

با توجه به نیاز مبرم حکومت‌های محلی، شهرداری به مشارکت عمومی در مدیریت محلی و منطقه‌ای و کمبود انگیزه مستقیمی که به اتکای آن بتوان مشارکت فعال شهروندان را جلب کرد، در زمان حال حکومت‌های محلی به منظور رفع مشکلات موجود بیش از هر زمان دیگری به همراهی تشکل‌های مردمی نیاز دارند. (برآبادی، ۱۳۸۴: ۱۶۹-۱۷۰) به عنوان نمونه در بحث گردشگری، که یکی از مسائل عمده سال‌های اخیر می‌باشد. مدیران محلی می‌توانند از ظرفیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بهره‌برند (صفایی پور، ۱۳۸۹: ۱۶۲). لیکن تعامل حکومت‌های محلی، شهرداری با یکدیگر سبب می‌شود که به اهداف مشترکی دست یابند؛ بنابراین همکاری حکومت محلی (شهرداری‌ها) با سازمان‌های مردم‌نهاد در واقع به نفع هر دوی آن‌ها است و از همین رو است که در بسیاری از کشورهای جهان شهرداری‌ها از حامیان اصلی تشکل‌های مردم‌نهاد به شمار می‌روند. شهرداری‌ها می‌توانند با واگذاری برخی فعالیت‌های اجرایی شهر به سازمان غیر دولتی، فرصت‌های لازم را برای ورود این سازمان‌ها به عرصه فعالیت‌های سازنده فراهم آورند. از سوی دیگر، سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان نهادهایی که در بدنه جامعه

1 . Participation Culture

2 . NGO (Non-governmental organization)

پایگاه وریشه دارند، می‌بایست بازتاب‌دهنده دیدگاه‌های شهروندان نسبت به مدیران گردشگری باشند. لیکن هدف‌هایی که می‌توان بر شمرد به شرح زیر می‌باشد:

- حمایت از ایجاد و ساماندهی فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد مرتبط با مسائل گردشگری به منظور مشارکت و توانمندسازی در فعالیت‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی مبتنی بر نیازهای جمعیتی منطقه‌ای، محلی و گردشگری، ارتقای فرهنگ شهروندی و جلب افزایش مشارکت و همکاری شهروندان در اداره مطلوب، حمایت و همکاری و مشارکت جهت توسعه کمی و کیفی رفاه اجتماعی مبتنی بر نیازها از اهداف ایجاد این شکل از سازمان‌ها، خدمات و مشارکت‌های اجتماعی است.
- کمک به ساماندهی آسیب‌های اجتماعی و حمایت از راهکارهای پیشگیرانه از بروز آن‌ها در اقصای آسیب‌پذیر و در معرض آسیب با رویکرد توانمندسازی جامعه هدف مورد نظر، حمایت از بسترسازی لازم جهت ایجاد و توسعه کارآفرینی با رویکرد توانمندی‌سازی کارآفرینان محلی و منطقه‌ای و حمایت از توسعه گردشگری، ارتقای کمی و کیفی فعالیت‌های اوقات فراغت شهروندان اشاره کرد (علوی تبار، ۱۳۸۰).
- توسعه مراکز فرهنگی آموزشی گردشگری مورد نیاز شهروندان با هماهنگی و همکاری کلیه نهادهای دولتی و مدنی مربوطه، سرمایه‌گذاری و مشارکت با اشخاص حقیقی و حقوقی ذیصلاح در ارتباط با پیشبرد طرح‌های توسعه گردشگری.

منافع متقابل شهرداری‌ها (حکومت محلی) و سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه گردشگری

منافع شهرداری (حکومت محلی) و سازمان‌های مردم‌نهاد در همکاری با یکدیگر را می‌توان در دو دسته تقسیم‌بندی نمود نخست، منافع شهرداری در همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد. دوم، منافع سازمان‌های مردم‌نهاد در همکاری با شهرداری‌ها، لذا از نظر نباید دور داشت که شوراهای شهر نیز با تعامل با سازمان‌های مردم‌نهاد به اهداف خود دست یابند و بهبود برنامه‌ریزی و مدیریت محلی کمک نمایند (مابوگنج، ۱۳۸۵: ۴۸).

الف: منافع شهرداری‌ها در همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد

۱. کاهش تصدی‌گری در امور که قابلیت واگذاری به شهروندان را دارد.
۲. کاهش هزینه‌های پرسنلی و عدم نیاز به جذب پرسنل جدید.
۳. صرفه‌جویی در هزینه و بودجه طرح‌ها و پروژه‌های گردشگری و ابنیه تاریخی که می‌تواند به صورت مشارکتی انجام شود.
۴. در اختیار گرفتن نیروی انسانی ارزان در فعالیت‌هایی که سازمان‌های غیر دولتی می‌توانند عهده دار شوند.
۵. ارتباط مستمر و مؤثر با شهروندان (علوی تبار، ۱۳۷۹).

ب: منافع سازمان‌های مردم‌نهاد در همکاری با شهرداری‌ها

۱. بهره‌برداری مناسب از فرصت‌های رشد و اثبات توانمندی اعضا.
  ۲. کسب تجربه و به دست آوردن سابقه کاری مؤثر و قابل ارائه.
  ۳. کسب درآمد به منظور تأمین هزینه‌های جاری سازمان.
- افزون بر این شوراهای شهر نیز می‌توانند با تعامل با سازمان‌های مردم‌نهاد در رسیدن به اهداف‌شان به موفقیت دست یابند. در واقع از آن جا که سازمان‌های مردم‌نهاد برخاسته از بطن جامعه هستند با واقعیات اجتماعی جامعه آشنایی دارند، و باتوجه به اینکه از عمده‌ترین وظایف شوراهای شهر نیز شناخت نیازها و اعلام نارسایی‌ها و تهیه طرح برای این نیازها و نارسایی‌ها است، همکاری این دو نهاد می‌تواند به بهبود مدیریت گردشگری در یک شهر توریستی منجر شود.

عوامل سازمانی

سازمان‌ها به وضوح متشکل از چیزی بیش از نمودارهای سازمانی هستند. موجودیت آن‌ها براساس منابع متعددی همچون منابع انسانی، مالی و اطلاعاتی و دانش شکل می‌گیرد که بر عملکرد سازمان‌ها کاملاً تأثیرگذار بوده و بدون تأمین آن‌ها هیچ سازمانی قادر به فعالیت و ادامه حیات نمی‌باشد. با وجود این مدیریت منابع انسانی برای سازمان‌ها به مثابه کارکردی حیاتی تلقی می‌شود. زیرا مؤلفه اصلی شکل‌دهنده سازمان

^۱ . Citizens

های مردمند و مدیریت اثر بخش آن‌ها وظیفه اصلی مدیریت منابع انسانی است. در گذشته، رهبری نیروی انسانی در سازمان به عهده اداره آمار و امور اداری بود. اما امروزه تحت تأثیر عوامل بیرون سازمانی بالاخص تطابق قابلیت رهبری امور کارکنان با نیازهای جدید، امور مربوط به منابع انسانی در رابطه با رسالت و اهداف سازمان و در نظر داشتن چالش‌های محیطی سازماندهی می‌شود (ملاحی، ۲۰۱۱).

عوامل محیطی

هدف از تجزیه و تحلیل عوامل محیطی، بررسی و شناخت عواملی است که به نوعی بر فعالیت و عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارند. این عوامل گاهی با محیط داخل سازمان ارتباط پیدا می‌کند و گاهی با محیط خارج از سازمان مربوط می‌شوند. مدیران برای تجزیه و تحلیل کارآمد و مؤثر محیط سازمان باید از ساختار محیطی سازمانی آگاهی داشته باشند. محیط سازمان معمولاً در سه سطح متفاوت دسته‌بندی می‌شود: ۱- محیط داخلی ۲- محیط عملیاتی. ۳- محیط عمومی (که محیط عملیاتی و عمومی را محیط خارجی^۴ یا پیرامونی نیز می‌نامند (حقیقی، ۱۶۷:۱۳۸۹)

عوامل عملیاتی

انگیزش پرسنل توسط مدیر، نحوه برنامه‌ریزی فعالیت‌ها توسط مدیر، نحوه کنترل و نظارت فعالیت‌ها و ارزشیابی عملکرد کارکنان توسط مدیر، تفویض اختیار به پرسنل از جانب مدیر، توجه و اهمیت به آموزش پرسنل از جمله عوامل عملیاتی سازمان می‌باشد می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: الف- نقش مدیران بالایی و میان رده در ایجاد انگیزه کارکنان: (حیدری، ۱۳۹۰). ب- برنامه‌ریزی: (خالصی، ۱۳۹۰). ج- کنترل و نظارت فعالیت‌ها و عملکرد کارکنان در سازمان: (حفظی فرد و دیگران، ۱۳۸۸) د- تفویض اختیار به پرسنل و مدیران میانی از جانب مدیران بالارده و ه- اهمیت آموزش کارکنان در استان: (خرم، ۱۳۸۸).

عوامل روانشناختی

امروزه در کنار سرمایه انسانی و اجتماعی، سرمایه روانشناختی را می‌توان به عنوان مزیت رقابتی در سازمان‌ها در نظر گرفت. شاید در سال‌های قبل سرمایه‌های ماشینی سازمان حرف اول را در میدان رقابت می‌زدند، اما اکنون آنچه سازمان‌ها را از یکدیگر متمایز می‌سازد، سرمایه‌های انسانی آن‌ها است. از آنجا که سرمایه‌های روانشناختی سازمان بسیار گسترده‌اند، به بخشی از آن‌ها اشاره می‌کنیم؛ تاب‌آوری، خودکارآمدی، مثبت‌اندیشی، توانایی حل مسأله، مدیریت استرس و فشار روانی، مدیریت خشم، تفکر انتقادی، توانایی حل تعارض و توانایی کار تیمی، انگیزش پیشرفت و آگاهی‌های اجتماعی... تمام این توانایی‌های روانشناختی نه تنها به فرد، بلکه به سازمان کمک می‌کند تا افرادی داشته باشند که از لحاظ بهداشت روانی در سطح خوبی باشند و بتوانند هم سو با اهداف سازمان فعالیت کنند. آنچه در مورد سرمایه روانشناختی سازمان نوید بخش است، آن است که در دو مرحله قابل بررسی است. مرحله اول زمانی است که می‌خواهیم فردی را استخدام کنیم، در اینجا می‌توانیم افراد را از فیلتر روانشناختی عبور دهیم و مرحله بعد در زمان توانمندسازی کارکنان است که می‌توانیم آن‌ها را برای این توانایی‌ها آموزش دهیم. اما نباید از خاطر دور سازیم که تنها با تکیه بر رویکردهای عمومی و سازمانی نمی‌توان افرادی توانمند داشت. سازمانی که افراد را بصورت جزء مورد توجه قرار نمی‌دهد مانند معماری است که برجی بلند بدون پی‌ریزی مناسب ساخته است. برجی که در هر لحظه امکان ریزش دارد. (امیرآبادی، ۱۳۹۰)

مدل اندازه‌گیری کیفیت خدمات خارجی مرتبه دوم نشان می‌دهد که تمامی ضرایب بدست آمده معنادار شده‌اند به دلیل آنکه مقدار آزمون معناداری تک تک آن‌ها از عدد ۲ بزرگتر و از عدد ۲- کوچکتر است. برای آزمون معنی‌داری؛ ضرایب مسیر بین متغیرها از خروجی نرم‌افزار استفاده خواهیم کرد. ضرایب مسیر و نتایج مربوط به معناداری آن‌ها در جدول شماره ۲ داده شده است.

جدول ۲ - نتایج حاصل از ارزیابی مدل ساختاری

رتبه تاثیرگذاری	عدد معنی‌داری (t-value)	ضریب مسیر (β)	مسیر	
			به متغیر	از متغیر
۳	۹/۲۶	۰/۹۶	عوامل سازمانی	

1. Mellahi

2 Operating Environment

3 General Environment

4 External Environment

۱	۹/۲۴	۹۹۱	اثرات در موفقیت و یا شکست گردشگری در لرستان	عوامل محیطی
۵	۸/۹۴	۰/۹۵		عوامل عملیاتی
۲	۸/۹۷	۰/۹۷		عوامل روانشناختی

همانطور که داده های جدول شماره ۲ مشخص است، قدر مطلق تمامی مقادیر T-Value برای آزمون معناداری ضرایب بالاتر از مقدار ۱/۹۶ می باشد. در نتیجه تمامی ضرایب بین مسیرها در سطح ۰/۰۵ معنادار است. در ادامه باتوجه به خروجی مدل اندازه گیری به بیان و بررسی فرضیه های پژوهش پرداخته خواهد شد.

بررسی فرضیه اول

عوامل سازمانی بر موفقیت و شکست توسعه ساختار و سازمان صنعت گردشگری در استان لرستان تأثیر معناداری دارد. نتایج خروجی معادلات مدل مفهومی برای تأثیر عوامل سازمانی در جدول شماره ۳ نشان داده شده است:

جدول ۳ - خروجی تأثیر عوامل سازمانی

عدد معنی داری (t-value)	ضریب مسیر (β)	مسیر	
		به متغیر	از متغیر
۹/۲۶	۰/۹۶	اثرات در موفقیت و یا شکست گردشگری در لرستان	عوامل سازمانی

مطابق با جدول شماره ۳ سطح معنی داری تأثیر عوامل سازمانی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) برابر (۹/۲۶) می باشد که بزرگتر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان دهنده این است که تأثیر عوامل سازمانی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی دار است. بنابراین فرضیه اول پژوهش پذیرفته می شود. همچنین با توجه به ضریب مسیر مابین این دو متغیر (۰/۹۶) است. همچنین عوامل سازمانی از لحاظ تأثیرگذاری بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در رتبه سوم قرار دارد.

بررسی فرضیه دوم

عوامل محیطی بر موفقیت و شکست توسعه ساختار و سازمان صنعت گردشگری در استان لرستان تأثیر معناداری دارد. نتایج خروجی معادلات مدل مفهومی برای تأثیر عوامل محیطی در جدول شماره ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴ - خروجی تأثیر عوامل محیطی

عدد معنی داری (t-value)	ضریب مسیر (β)	مسیر	
		به متغیر	از متغیر
۹/۲۴	۰/۹۹	اثرات در موفقیت و یا شکست گردشگری در لرستان	عوامل محیطی

مطابق با جدول شماره ۴ سطح معنی داری تأثیر عوامل محیطی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) برابر (۹/۲۴) می باشد که بزرگتر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان دهنده این است که تأثیر عوامل محیطی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی دار است. بنابراین فرضیه دوم پژوهش پذیرفته می شود. همچنین با توجه به ضریب مسیر مابین این دو متغیر (۰/۹۹) است. همچنین عوامل محیطی از لحاظ تأثیرگذاری بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در رتبه اول قرار دارد.

بررسی فرضیه سوم

عوامل عملیاتی بر موفقیت و شکست توسعه ساختار و سازمان صنعت گردشگری در استان لرستان تأثیر معناداری دارد. نتایج خروجی معادلات مدل مفهومی برای تأثیر عوامل عملیاتی در جدول شماره ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵ - خروجی تأثیر عوامل عملیاتی

عدد معنی‌داری (t-value)	ضریب مسیر (β)	مسیر	
		به متغیر	از متغیر
۸/۹۴	۰/۹۵	اثرات در موفقیت و یا شکست گردشگری در لرستان	عوامل عملیاتی

مطابق با جدول شماره ۵ سطح معنی‌داری تأثیر عوامل عملیاتی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) برابر (۸/۹۴) می‌باشد که بزرگتر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که تأثیر عوامل عملیاتی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. بنابراین فرضیه فرعی سوم پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین با توجه به ضریب مسیر مابین این دو متغیر (۰/۹۵) است. همچنین عوامل عملیاتی از لحاظ تأثیرگذاری بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در رتبه چهارم قرار دارد.

بررسی فرضیه چهارم

عوامل روانشناختی بر موفقیت و شکست توسعه ساختار و سازمان صنعت گردشگری در استان لرستان تأثیر معناداری دارد. نتایج خروجی معادلات مدل مفهومی برای تأثیر عوامل روانشناختی در جدول شماره ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶ - خروجی تأثیر عوامل روانشناختی

عدد معنی‌داری (t-value)	ضریب مسیر (β)	مسیر	
		به متغیر	از متغیر
۸/۹۷	۰/۹۷	اثرات در موفقیت و یا شکست گردشگری در لرستان	عوامل روانشناختی

مطابق با جدول شماره ۶ سطح معنی‌داری تأثیر عوامل روانشناختی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) برابر (۸/۹۷) می‌باشد که بزرگتر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که تأثیر عوامل روانشناختی بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. بنابراین فرضیه چهارم پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین با توجه به ضریب مسیر مابین این دو متغیر (۰/۹۷) است. همچنین عوامل روانشناختی از لحاظ تأثیرگذاری بر موفقیت و شکست خدمات (گردشگری) در استان لرستان در رتبه دوم قرار دارد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

با توسعه گردشگری و توریسم پیچیدگی‌های مدیریتی که پیامد این گسترش می‌باشد؛ و همچنین کشور ایران با تنوع بسیار تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و حتی اقلیمی و... محلی گرایی، منطقه‌مداری و خود مدیریتی از الگوهای می‌باشد که توسط کارشناسان ارائه شده است. لذا کارگزاران و سیاستگذاران کشور باید این نکته را مدنظر قرار دهند که جهت توسعه پایدار باید به تقویت نهادهای مشارکتی اهتمام ورزند؛ لیکن با تشکیل شوراهای به عنوان ابزاری در جهت مشارکت شهروندان این زمینه‌ها پی‌ریزی شده و حلقه ستون‌های اصلی دولت محلی تکمیل گشت، گرچه این زمینه از یک صد سال پیش آغاز شده است؛ ولی در این راه با نشیب و فرازهایی همراه بوده است. ولی اکنون که در عصر جهانی شدن قرار گرفته‌ایم شکل و سیمای اداره و نحوه مدیریت تغییر نموده است و از مدیریت مشارکتی و شبکه‌ای بحث می‌شود. متأسفانه رویکرد ما در مدیریت گردشگری تاکنون رویکرد ساختاری - کالبدی است و نه رویکرد اجتماعی که نوعی همه سویه نگری را در بردارد. امروزه برنامه‌های رایج در کشور برنامه‌ریزی جامع تحصیلی است که وزارت راه مسکن و شهرسازی تدوین می‌کند و برای همه شهرها توریستی و غیر توریستی مشترک است. در حالیکه به فرهنگ شهر و هویت شهر و شهرسازی، مطابق الگوهای فرهنگی خصوصاً شهرهای توریستی توجهی نمی‌شود. اینجاست که می‌گوییم در کشور ما غلبه سیاست‌ها از بالا بوده و شهروندان محلی نقشی در امور ندارند. لذا باید نخست با ایجاد شاخصه‌های حکومت محلی را با توجه به نوع فرهنگ بومی شکل و چارچوب دهیم؛ شاخصه‌های مانند سازمان یافتگی، شخصیتی حقوقی داشتن حکومت محلی، شفافیت - پاسخگویی و استقلال مالی؛ این چارچوب زمانی تحقق پیدا می‌کند که کارگزاران محلی اعم از شوراهای شهرداری‌ها منتخب مردم باشند و مستقیماً در مقابل مردم پاسخگو باشند. لذا امروزه حل مشکلات عدم برنامه‌ریزی، عدم مدیریت کاربردی و توسعه نیافتگی محلی، شهری در کشورهای در حال توسعه به تنهایی از عهده دولت ساخته نیست و کشور ایران هم از این امر مستثنی نیست. ضرورت‌هایی مانند ناکارآمدی دستگاه‌های دولتی، کمبود منابع مالی و افزایش خواست‌های شهروندان، بخش خصوصی، سازمان‌های مردم‌نهاد برای مشارکت در امور و فشار سازمان‌های بین‌المللی را به عنوان یک راه حل مناسب مطرح ساخته است. لیکن این ستون‌ها با رابطه مشترک خود و فراهم آوردن منابعی روند مدیریت و توسعه را تسریع نموده همچنین فشردگی زمان و مکان سبب شده است که تمرکزگرایی مدل مناسبی برای برنامه‌ریزی و مدیریت یک کشور نباشد. در واقع سیستم مدیریت کاملاً متمرکز به سبب مسائلی مانند پیچیدگی

روزافزون زندگی و کاهش توان مدیریت‌ها در حل مسائل محلی و شهری و از بین بردن یا تضعیف قوه استقلال و ابتکار عمل شهروندان مورد چالش‌های جدی قرار گرفته است.

بنابراین اکنون جهت توسعه و مدیریت محلی کارآمد روش حکومت‌داری مطرح می‌باشد؛ مسوولیت مدیریت و برنامه‌ریزی میان چهار نهاد شهرداری، شوراهای محلی، بخش خصوصی و سازمان‌های مردم نهاد تقسیم شده است. هر یک از این چهار نهاد به طور مشترک در قبال تمامی مسائل پاسخگو هستند. در این رابطه مشترک، لازم است هر یک از این نهادها با فراهم کردن منابعی زمینه ایجاد شبکه‌ای تعاملی میان یکدیگر را ایجاد نمایند. لذا شهرداری منابع و امکانات فنی را فراهم نموده، شوراهای محلی منبع جامعه مدنی (شامل دارایی‌های اجتماعی و فرهنگی) تأمین نموده، بخش خصوصی منابع مدیریتی و روش‌های بهره‌وری کارآمد را برآورده نموده و سازمان‌های مردم نهاد، نهادهای برخاسته از مردم که منبع توانمندسازی شهروندان برای مسئولیت‌پذیری محلی می‌باشند. بنابراین هر یک از این چهار نهاد یا ستون اصلی با فراهم آوردن منبعی به این شبکه تعاملی متصل می‌شوند. که با توان هر یک مدیریتی جامع و توسعه، برنامه‌ریزی محلی، گردشگری پایدار شکل بگیرد. اما پیامدهای مدیریت مشارکتی _ شبکه‌ای در شکل توسعه‌ای پایدار به شرح ذیل می‌باشد:

- درک اهداف توسعه توسط شهروندان و سهیم شدن شهروندان
  - بخشیدن قدرت تصمیم‌گیری و اختیار به شهروندان هر منطقه و محل جهت آبادانی و توسعه توریسم و گردشگری
  - شنیده شدن نظرات شهروندان و اعمال نظر شهروندان در تصمیمات
  - اجماع و توافق عمومی بر اجرای توسعه محلی
  - تطبیق طرح‌های توسعه با نیازها و خواسته‌های شهروندان هر منطقه از کشور (طرح از پایین به بالا) _ (توجه ویژه به شهرهای توریستی
  - تأمین مالی طرح‌ها از همان منطقه و محل (عدم فشار بار مالی بر دولت مرکزی)
  - افزایش سطح آگاهی و ارتقای فرهنگ محلی و سلیقه عمومی جامعه
  - بهبود کیفیت برنامه‌ریزی، مدیریت و اجرای طرح‌های محلی
  - پذیرش و اجرای طرح‌های عمرانی توسط خود شهروندان
- لیکن با شکل‌گیری این شبکه تعاملی شهروندان و برنامه‌ریزان، تصمیم‌گیرندگان و کارگزاران از وزنی مساوی برخوردار شده و که همانا هدف اصلی مدیریت و برنامه‌ریزی مشارکتی و محلی می‌باشد؛ که در آن متخصصان دانش خود را با زبان ساده به شهروندان انتقال داده و شهروندان سرمایه‌های فکری، کاری، مالی و... خود را به تصمیم‌گیرندگان؛ که در نتیجه آن برنامه‌ریزی‌ها پایدارتر و اجرایی شدن آن با ثبات بیشتری در حوزه گردشگری به پیش می‌رود.

منابع

۱. ابراهیمی، محسن. (۱۳۹۱)، «مجموعه مقالات شهر سالم، مدیریت گردشگری» ناشر روابط عمومی و بین‌الملل شهرداری تهران. <http://athir.blogfa.com/post-21176.aspx>
۲. احمدی، حسن. (۱۳۷۹)، «شهرسازی مشارکتی»، خبرنامه داخلی جامعه مهندسان شهر ساز، شماره ۱۴.
۳. آریانپور، عباس، کاشانی، منوچهر. (۱۳۷۳)، فرهنگ دانشگاهی انگلیسی فارسی، تهران، انتشارات سپهر.
۴. اسماعیل‌زاده، حسن. همتی، مجتبی، (۱۳۹۱). «حکمروایی خوب، راه چاره تحقق شهر خوب»، اطلاعات سیاسی_اقتصادی، شماره ۲۸۸.
۵. آکین. ل. مابوگنج، مترجم، صدرزاده، حسن (۱۳۸۵)، «پارادایم جدیدی برای توسعه گردشگری»، جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی _ جستار های شهرسازی، شماره ۱۵ و ۱۶.
۶. امین صادق‌زاده، محمد، (۱۳۹۱). «نقش بخش خصوصی در پیشبرد توسعه دموکراتیک» <http://vista.ir/article/366495>
۷. برآبادی، محمود، (۱۳۸۴)، «الفبای شهر»، مجموعه مقالات ماهنامه شهرداری‌ها، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
۸. بیگی، فریدون، (۱۳۷۳). «مدیریت گردشگری، نیاز امروز ضرورت فردا»، مجله تدبیر شماره ۵۵.

1. Governance

2. Interactively network

3. Quality Improvement

۹. پاپلی یزدی، محمد حسین، سقایی، مهدی (۱۳۹۶). گردشگری ماهیت و مفاهیم. انتشارات سمت.
۱۰. حبیبی، محسن، سعیدی رضوانی، هادی. (۱۳۸۴)، «شهرسازی مشارکتی کاوشی نظری در شرایط ایران»، هنرهای زیبا، شماره ۲۴.
۱۱. حناچی، سیمین، مرادی مسیحی، وراز. (۱۳۸۰)، «شهرسازی مشارکتی، مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی و توسعه مدیریت گردشگری»، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، وزارت مسکن و شهرسازی.
۱۲. رضوانی، علی اصغر (۱۳۹۴). جغرافیا و صنعت توریسم. تهران: پیام نور.
۱۳. رضویان، محمد تقی (۱۳۷۴). تمرکززدایی در کشورهای در حال توسعه و ایران، تهران، انتشارات شروین.
۱۴. روستا، مجید، و همکاران. (۱۳۸۹)، «اعتمادسازی و سازمان دهی نهادهای محلی زیر بنای مشارکت حداکثری بافت‌های فرسوده، مجله آبادی، شماره ۶۷.
۱۵. سعیدی، علی اصغر، بهشتی، سید محمد، رضوانی، رضا (۱۳۹۱) موانع سیاستگذاری گردشگری از نظر نخبگان، مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال اول.
۱۶. سیف الدینی، فرانک. (۱۳۷۲). مشارکت و برنامه‌ریزی توسعه، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ ارشاد اسلامی.
۱۷. شاه بهرامی، فرخ اله؛ پیشگاهی فر، زهرا؛ زال پور، کیانوش؛ بختیاری، تقی. (پاییز، ۱۳۸۹)، «تأثیر فعالیت‌های سازمان‌های مردم نهاد بر پیشگیری از ارتکاب جرم زنان سرپرست خانوار»، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی.
۱۸. شریف نژاد، مجتبی. بزگزر، زهرا. (۱۳۹۱) «فرایند اجرایی جلب مشارکت مردم»، چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری.
۱۹. صفایی پور، مسعود؛ سجادیان، ناهید؛ شجاعیان، علی؛ دلالی خسروآبادی، محمد. (اسفند، ۱۳۸۹)، «بررسی اثر مهاجرت در از هم گسیختگی و نا امنی محلات بافت کهن و آسیب‌شناسی آن»، مجموعه مقالات برگزیده اولین همایش ملی مهاجرت_نظم و امنیت.
۲۰. صفری، ابراهیم. (۱۳۹۱)، «مفهوم توسعه»، <http://www.bashgah.net/fa/content/show/>
۲۱. طیبی، سید کمیل، بابکی روح اله، جباری امیر، (۱۳۸۶) بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی سال هفتم. شماره ۲۶
۲۲. ظفری، مسعود، (۱۳۸۹)، « بررسی گروه‌های مردم نهاد در جهت مشارکت برای بازسازی بافت نابسامان گردشگری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا، دانشگاه شهید چمران اهواز.
۲۳. علفیان، مسعود، (۱۳۷۸)، «مشارکت و دیدگاه نو در مدیریت گردشگری»، مجموعه مقالات اولین همایش مدیریت پایدار در نواحی گردشگری.
۲۴. علوی تبار، علیرضا. (۱۳۷۹)، «مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها؛ بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها»، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها.
۲۵. علوی تبار، علیرضا. (۱۳۸۰)، «یافت‌های تجربی و راهبردها، الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها»، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها.
۲۶. علی الحسابی، مهران. (۱۳۹۰)، «نقش سازمان‌های مردم نهاد و رهبران در محلی در توسعه روستایی»، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۴.
۲۷. کاظمیان، شیروان غلامرضا، (۱۳۷۳). «الگوی مناسب سیستم مدیریت گردشگری در ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی گردشگری و منطقه‌ای، دانشگاه شهید بهشتی.
۲۸. مختار پور، رجبعلی. (اسفند ۱۳۸۵)، «سازمان‌های مردم نهاد ایران در آینه آمار»، ماهنامه اطلاع‌رسانی، آموزشی و پژوهشی شورای عالی استان‌ها.
۲۹. نمازی، باقر، (۱۳۸۰)، «بررسی وضع موجود تشکلهای غیردولتی ایران»، مجموعه مقالات نقش و جایگاه سازمان‌های غیردولتی در عرصه فعالیت‌های ملی و بین‌المللی، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور.
۳۰. هاشمی، فضل... (۱۳۶۷)، «حقوق گردشگری و قوانین گردشگری»، وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
۳۱. ویژه‌نامه مرکز مطالعات برنامه‌ریزی گردشگری. (۱۳۸۷)، «نقش نوین شهرها و مسأله مدیریت»، ویژه‌نامه مرکز مطالعات برنامه ریزی گردشگری، شهرداری تهران.

33. Elements of Urban Management, (2002) Prepared By, ILGS, the University Of Birmingham, United Kingdom.
34. Helen. E. Martz. (1984), Citizen Participation in Government Washington, Public Affairs Press.
35. Innovative Urban Management Practices. (1996), The Urban Age "Vol. ۳n۴" January.
36. Marshall, Gordon. (1998), A Dictionary of Sociology. Oxford University Press.

